

Aristoteles'te Uygulanabilir En İyi Rejim Olarak Anayasal Yönetim (Politeia) Kavramı

DOI: 10.26466/opus.481630

*

Hasan Acar*

* Dr, JSGA Başkanlığı, Bursa Işıklar JAMYO / Bursa / Türkiye

E-Posta: hasanacar.uludag@gmail.com

ORCID: [0000-0001-8956-7836](https://orcid.org/0000-0001-8956-7836)

Öz

Yönetme ve yönetilme ihtiyacı, insanın toplumsallaşma süreci ile birlikte ortaya çıkmıştır. İnsanın toplumsallaşmasında önemli bir paya sahip olan yönetim faaliyeti, toplumların varlığıyla birlikte farklı yüzlerde karşımıza çıkmıştır. Yüzyıllardan beri tüm girdi ve çıktılarıyla tartışılmaya devam eden bu faaliyetler, devlet denen organizma içerisinde devamlılığı sağlayan bir süreçtir. Bunun yanında devletler tarafından hangi yönetim şeklinin doğru veya yanlış, iyi veya kötü olduğu tartışılmaya devam etmektedir. Devlet yönetimi üzerine insanın toplumsallaşması ile birlikte yapılan yorum ve sınıflandırmalar tarihsel süreç içerisinde farklılık göstermiştir. Devletin insana olan bakış açısı ile insanın devlete olan gereksinimi bu farklılarda belirleyici etken olmuştur. Günümüzde dünya üzerinde tüm devletler için uygulanabilecek tek bir yönetim şeklinin var olduğunu ifade etmek kuşkusuz bir ütopyadan ibarettir. Bu noktada her toplumun orataya çıkma şeklinin devletin yönetim şeklini belirlenmesinde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Devletlerin yönetim şekillerini sınıflandırmaya çalışanlardan biri de Aristoteles olmuştur. Bu çalışma, Aristoteles'in anayasaların sınıflandırılması üzerine öne sürdüğü düşünceleri ve mukayeseli bir yöntemle incelediği farklı rejimler üzerine yaptığı değerlendirmeleri yorumlayarak, Aristo'nun uygulanabilir en iyi rejim olarak gördüğü anayasal yönetim (politeia) kavramını ifade etme çabasıdır.

Anahtar Kelimeler: Siyasi Rejim, Aristoteles, Oligarşi, Devlet, Anayasal Yönetim

The Concept of Constitutional Governance (Politeia) as the Best Regimen in Aristotle

*

Abstract

The need to manage and managed has emerged with the process of socialization of man. The management activity, which has an important share in the socialization of man, has appeared on different faces together with the existence of societies. These activities, which have continued to be discussed with all the inputs and outputs for centuries, are a process that provides continuity in the so-called state. In addition, it is still debated by states which form of government is right or wrong, good or bad. The socialization of the people on the state management and the classifications made in the historical process has changed. utopia At this point, it is possible to say that the way in which every society takes place is effective in determining the state of government. Aristotle was one of those who tried to classify the states' governance. This paper attempts to express Aristotle's concept of constitutional governance (politeia), which Aristotle regards as the best regime possible.

Keywords: Political Regime, Aristotle, Oligarchy, State, Constitutional Administration

Giriş

Siyasal düşünce tarihi içerisinde en önemli meselelerden biri adil bir düzen arayışı olmuştur. Bu arayış devlet denen kurumsal örgüt yapısıyla somut bir hale gelmiştir. Bu nedenle kurumsal bir örgüt yapısının devlet olarak tanımlanabilmesi için adaleti esas alan bir yapı taşıması gerektiği savunulmuştur (Orhan, 2016, s. 51).

Aristoteles, *Politika* adlı eserinde devletlerin doğasından hareketle incelenmesi, yurttaşlık kavramı ve anayasaların sınıflandırılması ile farklı rejimlerin mukayeseli incelenmesi gibi konulara yer vermiştir. *Politika*'da Platon'un *Devlet* adlı eserine bazı bölümlerde eleştiriler getirerek, politik düşünceler üzerine anlamlı tartışmalara kaynak olmuştur.

Aristoteles'in bir ortaklık biçimi olarak değerlendirdiği devlet anlayışı, Aristoteles tarafından yurttaşların devletle olan münasebetlerinin şekline göre sınıflandırılmıştır. Devlet olarak adlandırılan bu siyasi topluluğun hangi biçimle daha iyi yönetileceği Aristoteles tarafından yorumlanmıştır. Buna göre devletlerin iyi yönetilip yönetilmediği ile ilgili devletlerin anayasaları önemli rol oynamıştır. Aristoteles tarafından söz konusu bu anayasalar sınıflandırılarak devletin en iyi biçimi ortaya koymaya çalışılmıştır.

Aristoteles, zengin azınlık veya yoksul çoğunluktan ziyade ortak çıkarı gözetilen bir orta tabakanın güçlü olduğunu savunmuştur. Adaletin doğru bir şekilde işlediği anayasal yönetim olarak ifade ettiği politeia, oligarşik ve demokratik yönetimlerin uzlaşması sonucu ortaya çıkan yeni bir yönetim şekli olarak ifade edilmiştir. Aristoteles bunun yanında güçlü bir orta tabakaya dayanan anayasanın en güvenilir ve en sürdürülebilir olduğunu savunmuştur (Urhan, 2016, s. 211).

Devletin Doğası

Aristoteles'in anayasaların sınıflandırılmasına ilişkin görüşlerini değerlendirmeden önce onun "devlet" olarak nitelediği kavramın doğasına değinmekte fayda vardır. Aristoteles, dünya üzerindeki canlı ve cansız tüm varlıkların anlamının onun varlığının ereğinde aranması gerektiğini; varlıkların anlamının onun kaynağında ve özünde değil, ulaşmak

istedikleri sonlarda bulunduğu erekbilimci bakış açısını savunur (Ross, 2011, s. 368).

Nasıl ufak bir fidanı, nihai form olarak kalın dallara sahip iri gövdeli bir çınar ağacı olduğunda, çınar ağacı olarak anlamlandırabiliyorsak, Aristoteles'in devlet dediği kavramın da ulaşmak istediği bir formdan ibaret olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu ereksel bakış açısından yola çıkarak devletin sayıca kalabalık olduğu niceliksel bir durumu anlamamalıyız.

Devlet bu nedenle insandan önce gelen bir öz olarak ifade edilmiştir. İnsan doğasının yetersizliğinden ortaya çıktığı savunulan devletin insandan önce gelen bir öz olması ile ilgili verilen bir örnek dikkat çekicidir (Yalçinkaya, 2013, s. 21):

“Bir meşe palamudunu toprağa ektiğimizde o palamut yeşerir, filizlenir ve nihayet bir meşe ağacı ortaya çıkar. Demek ki meşe ağacını ulaşılabilecek bir erek olarak görürsek, ekilen meşe palamudundan meşe ağacı ortaya çıktığından meşe ağacının özü, palamudun içinde vardır. Var olmalıdır ki o palamuttan bir ağaç ortaya çıkmaktadır. İşte bunun gibi, insanın varlığı, apaçık en yetkin birlik olarak devlet özünü içinde taşır. Henüz devlet ortaya çıkmasa bile, insana içkindir o. Demek ki devlet denilen şey, yalnızca insanların tek başlarına yaşayamamalarıyla ilgili değildir; aynı zamanda yöneldikleri erikle ilgilidir. İnsanlar, onlardan bağımsız bir varlık olarak ortaya çıkan polis sayesinde en üst birlik formunu gerçekleştirmiş, kendi ereklerine ulaşmış olurlar ve ancak bu erek gerçekleşince, yani devlet ortaya çıkınca biz, insan denen varlığın özünde ne olduğunu kavrayabiliriz. Bu da demektir ki insan, ancak bir polis'in üyesi, yani yurttaş (polites) olarak tam anlamıyla insan olur. Aristoteles, buradan hareketle insanın zoon-politikon (siyasal-toplumsal bir hayvan) olduğunu saptar. Bu sözün anlamı, özündekini gerçekleştirecek insanı insan yapan şeyin siyaset ya da devlet olduğudur.”

Aristoteles'in *Politika* adlı eserinin birinci kitabının ilk bölümü, devletin herhangi iyi bir amaç için bir araya gelmiş insanlardan oluşan, -dolayısıyla iyiyi amaçlayan insanlardan meydana geldiği için- “en yüksek iyiyi” amaçlayan politik bir ortaklık olduğu düşüncesiyle başlar (Aristoteles, 2010, s. 11).

Devleti meydana getiren şeyin bu ortalık olduğundan yola çıkarsak, devleti oluşturan bütünü parçalara ayırarak yorumlamanın -aynı

zamanda Aristo tarafından kullanılan bir yöntem- uygun olduğunu ifade etmek mümkündür.

Devleti oluşturan en temel yapı insandır. İnsanların tüm işlerini kendileri yerine getiremeyeceği düşüncesiyle, bu ortaklığın doğal bir ortaklık olduğunu söyleyebiliriz. Aristo insanları diğer varlıklardan ayıran şeyin, insanların iyi ile kötüyü, doğru ile yanlış ve adil olan ile adaletsiz olanı ayırabilmeleri olduğunu söyleyerek, insanın aslında doğası gereği politik bir hayvan, devlette yaşamasının ise doğal bir durum olduğunu söyler (Aristoteles, 2010, s. 14).

Aristoteles'e göre insanları bir araya getiren şeyler, üreme ve varlığını devam ettirme içgüdüsüdür. İnsanlar varlığını devam ettirmek için bazı ortaklıklara gereksinim duyarlar. Bu ortaklığın en temel birimi, günlük ihtiyaçların sağlanması için kurulan bir ortaklık olarak ailedir. Günlük ihtiyaçların fazlası için oluşturulan birden fazla ailelerden oluşan yapılara ise köy adı verilmektedir. En yüksek iyiyi amaçlayabilecek ortaklık formu da, birkaç köyün birleşmesinden meydana gelen bir yapı olarak "site" ya da "devlet" tir. Aristoteles'e göre devletin en yüksek iyiyi amaçlaması, ancak yurttaşların birbirlerini tanıdıkları, yöneterek ve yönetilerek yönetime dâhil oldukları küçük bir toplulukla mümkün olabilir. Devlet dediğimiz doğal ortaklık, sayıca çok vatandaşlardan oluşan, birlik bir yapı değildir. Aristoteles'e göre, sürekli olarak birlik sağlama amacıyla olan bir devlet, devlet olma özelliğini yitirir. Çünkü aile köyden, birey ise aileden daha çok birliktir (Aristoteles, 2010, s. 39).

Anayasaların Sınıflandırılması

İnsanların varlığını devam ettirme içgüdüsüne bağlı olarak, doğal ortaklıklar kurduğu ve bu ortaklıkların nihai formu olarak devletin ortaya çıktığından söz etmiştik. Her ne kadar devlet doğal bir yapı olsa da elbette devletin devamlılığı sağlayan bir takım kuralların olması gerekir. Bu kurallar, tanrıların bir buyruğu gibi hazır bir şekilde vatandaşların karşına çıkmayacaktır. Dolayısıyla devlet, bu kuralların oluşmasını sağlayacak egemen yapılara ihtiyaç duyar. Egemenliğe bir kişi, bir grup veya çoğunluk sahip olabilir. Anayasaların sınıflandırılması ise egemenliğin ait olduğu yapılara göre değişiklik göstermektedir.

Aristoteles, yönetimin amacını “ortak iyiliğin gözetilmesi” olarak ifade etmiştir. Bunun yanında yönetimi elinde bulunduran kişilerin sayısını da hesaba katmıştır. Bu düşüncelerden yola çıkarak yönetimin üç iyi hali ile bu üç halin bozulmuş halleri olan üç ayrı yönetim olmak üzere toplam altı farklı yönetim şekli bahseder. Bu yönetim şekilleri şu şekildedir (Yalçınkaya, 2013, s. 23):

- “Ortak iyiliği amaçlayan tekin yönetimi monarşi ve tekin çıkarımı gözetilen tekin yönetimi, yani monarşinin bozulmuş hâli olarak tiranlık,
- Ortak iyiliği amaçlayan azınlığın yönetimi aristokrasi ve zenginlerin çıkarılarını gözetilen azınlığın yönetimi, yani aristokrasinin bozulmuş hâli olarak oligarşi,
- Ortak iyiliği amaçlayan çoğunluk yönetimi politeia ve yalnızca yoksulların çıkarılarını gözetilen çoğunluğun yönetimi, yani politeia’nın bozulmuş hâli olarak demokrasi.”

Devletin en yüksek iyiyi amaçlayan politik bir ortaklık olduğu fikrinden hareketle, egemenliğe sahip olanların aldıkları kararlarda “kamusal yarar”ı yani devletin bütününe yararını düşünmesi beklenir. Ancak kuşkusuz bu durum her zaman böyle olmamaktadır. Egemenliğe sahip olanlar bu gücü, kamu yararından ziyade kendi “bireysel çıkarıları” üzerinden kullanabilmektedir. Bu tarz bir yönetim anlayışı doğru yönetimlerin sapma biçimleridir. Peki, Aristoteles’ göre doğru olan yönetimler nelerdir? Şimdi bu doğru yönetimleri - doğru anayasaları- ifade etmeye çalışalım.

Doğru Anayasalar

Çalışmanın amacı olan, Aristoteles’e göre uygulanabilir en iyi rejim -en iyi anayasa- olarak “Politeia” rejiminin diğerleri arasında en iyisi olduğunu ortaya koyabilmek için diğer anayasa türlerini de artı ve eksileriyle değerlendirmekte fayda vardır ki politeia dediğimiz kavramın hangi nedenlerle en iyi olduğu ortaya çıkabilsin.

Aristo *Politika* adlı eserinin üçüncü kitabının yedinci bölümünde, “düzgün anayasalara” ve bunların “sapma” biçimlerine ilişkin tanımlara yer vermiştir. Düzgün anayasaları ilk olarak incelediğimizde, bunların sapma biçimlerini anlamak daha kolay olacaktır.

Doğru anayasalar, tek bir kişinin hükmetmesi, yani “monarşi”, belli kişilerin yönetmesi, yani “aristokrasi” ve çoğunluğun yönetmesi, yani “siyasal yönetim” ya da “anayasal yönetim” de denilen “politeia” olarak sınıflandırılır (Lloyd, 2014, s. 215).

Doğru anayasalardan ilki olan, tek bir kişinin hükmetmesi olarak “monarşi” veya “krallık” kavramını ele alacak olursak, öncelikle bu yönetim türünün sitedeki yaşamın iyiliği için ne derece etkili olduğunu ortaya koymalıyız. Üçüncü kitabın on dört ve on beşinci bölümlerinde “krallık” yönetimine yer verilmiştir. Bu bölümleri incelediğimizde tek bir krallık biçiminin olmadığını görürüz. Önce bu krallık türlerini belirlememizde fayda vardır: Yetkisi bazı kurallarla sınırlandırılmış anayasal krallık, yetkilerin yine yasal olarak belirlendiği, kalıtsal fakat tiranlığa kadar varabilen yetkilere sahip bir krallık, “aisymneteia” olarak adlandırılan ikincisinden farklı olarak kalıtsal değil seçilmiş olan bir tür krallık ve son olarak kalıtsal, yasal, aynı zamanda tebaalar tarafından sevilerek kabul edilen, kahramanlık zamanlarında ortaya çıkan bir krallık türü olmak üzere dört türden bahsedilebilir (Aristoteles, 2010, s. 110-111).

Devletin en iyi yönetimi olarak “krallık” rejimini değerlendirirken Aristo'nun üçüncü kitabında yer alan tartışmalardan yararlanabiliriz. İlk tartışma konumuz devletlerin kalıtsal ya da seçim yoluyla atanmış daimi bir krala sahip olmasının iyi bir şey olup olmadığı hususudur. Monarşik yönetimin iyi olduğunu savunanlar, yasaların her zaman günlük hayatta karşılaşılan meselelere tam olarak çare olmadığını savunur. Yasaların duygu içermediği düşüncesinden hareketle, kişiye has durumlarda bir insanın yasadan daha iyi yol gösterici olabileceği düşüncesine sahiptirler (Aristoteles, 2010, s. 113).

Diğer konu ise yetenek gerektiren bazı hususlarda, sadece yasalardan yararlanarak verimli bir şekilde çözüm getirilemeyeceği, bu nedenle insan faktörünün önemli olduğu düşüncesi üzerinedir.

Doğru anayasalardan bir diğeri “aristokrasi”dir. Anayasaların sınıflandırılması, kamusal mevkilerin dağıtılmasında neyin kıstas olacağı ile ilgilidir. Aristokrasi yönetiminde kamusal mevkilerin dağıtılmasında “liyakat” kavramı kıstas olarak görülür. Aristoteles dördüncü kitabında aristokrasi kavramını “en iyilerin yönetimi” (Aristoteles, 2010, s. 136) olarak ifade etmiştir.

Aristoteles'in bu ifadesinde en iyiden kastettiği şey, en yüksek kamusal mevkilerin dağıtılmasına ilişkin "erdem" ölçüt alınarak yapılan değerlendirme sonucu bu kişilerin üstünlüğüdür. Çünkü Aristoteles'e göre ancak "erdem" ölçüt alındığında iyi insan ile iyi vatandaş aynı anlama gelir. (Aristoteles, 2010, s.136)

Aristokrasiyi doğru anayasa yapan şey, birkaç kişiden oluşan ve vatandaşların kamusal mevkilere liyakate göre dağıtıldığı soy ve erdem bakımından üstün kişilerin kamusal yararını gözetmeleridir.

Tek kişinin yönetimi olan "krallık" ile birkaç kişinin yönetimi olan "aristokrasi"yi "sürdürülebilirlik" açısından kıyaslayacak olursak ilginç bir tartışma karşımıza çıkar: Tek bir yönetici mi, yoksa iyilerden oluşan bir iyiler sınıfı mı bozulmaya daha meyillidir? (Aristoteles, 2010, s. 114)

Bu soruya yanıt aradığımızda krallıktan aristokrasiyeye giden hikâyeyi de anlayabiliriz. Şehir devletlerinde nüfusun sınırlı olmasından dolayı Aristoteles'in iyi insan olarak nitelediği "erdem" sahibi insanların da sayıca az olduğunu söyleyebiliriz. Bu durumda iyi olan bir kişinin yönetimi olarak krallık site tarafından kabul görmüştür.

İyi olan insanların daha büyük sayıya ulaşmasıyla tek kişinin yönetiminin cazibesi azalmaya başlamıştır. Birden çok iyiden oluşan bu kişiler kamu yararını sağlamak amacıyla bir anayasa oluşturmuşlar ve aristokrasi dediğimiz yönetim ortaya çıkmıştır. Tartışmamıza geri dönecek olursak, devletin egemenliğinin bir kişiden ibaret olmadığı durumlarda bozulma daha az meydana gelecektir. Sağlam yapıda bir buğday başağıyla, aralarında diğerlerine göre zayıfları da barındıran bir demet buğday başağını bükmenin aynı olmayacağını düşünürsek bu tartışmayı çözebiliriz.

Sapmalar

Aristoteles'in anayasaları sınıflandırmasında doğru dediği anayasaların krallık, aristokrasi ve politeia olduğundan bahsetmiştik. Doğru anayasaları doğru yapan neden iktidarı elinde bulunduranların bu gücü kamu yararına kullanmasıdır. Bu gücün bir kişinin, bir grubun veya bir çoğunluğun menfaati gözetilerek kullanılması durumunda ise Aristoteles'in sapma dediği biçimler ortaya çıkar. Üç doğru anayasadan bahsettiğimize göre, sapma biçimleri de bunların bozulmuş hali olduğundan, üç

sapma türü karşımıza çıkar. Bunlar krallığın sapma biçimi olarak "tiranlık", aristokrasinin sapma biçimi olarak "oligarşi" ve siyasal yönetim de denilen politeia'nın sapma biçimi olarak "demokrasi" yönetimi gösterilir.

Sapmalar içinde "oligarşi"ye bakacak olursak, oligarşik yönetimde kamusal mevkilerin dağıtılmasında temel alınan kıstas "zenginlik" veya "mülk" sahibi olmadır. Devletin içerisinde herkesin zengin veya varlıklı olamayacağını kabul edersek, iktidarın zenginliği elinde bulunduran bir grubun elinde bulunması tartışılacak bir durumdur. Dahası bu grup, ellerindeki bu yetkiyi kamusal yarardan ziyade kendi zenginlik ve mülklerini arttırmaya yönelik olarak kullanacaktır. Üçüncü kitabın dokuzuncu bölümünde Aristoteles "adalet" kavramına değinerek oligarşik yöneticilerin düşüncesini açıklamaya çalışır. İnsanlar kendi çıkarlarını gözetmede, bütünüün çıkarlarını gözetmeye göre daha bencil davranabilirler. Oligarşik yöneticiler bir kişinin devlete yaptığı katkı oranında devletten pay almanın doğru ve adil olduğunu savunur (Aristoteles, 2010, s. 95).

Bu durumda zengin olmayanların kamusal mevkilerde yer alması söz konusu olamaz. Elbette ki bir şeye yapılan katkı oranında ondan yararlanmak adil olarak görülebilir. Ancak burada kaçırılan nokta, devletin yatırımdan ve sermayeden öte bir şey olduğu, amacın sadece yaşamak değil, "yaşamaya değer bir yaşam sağlamak" (Aristoteles, 2010, s. 95) olduğudur.

Bir diğer sapma biçimi olarak "demokrasi"yi ele alacak olursak, farklı tür demokrasilerin olduğu karşımıza çıkar. Anayasaların bu kadar farklı türleri olması her sitenin kendine özgü bir yapısı olmasından kaynaklanmaktadır. Birbirinden farklı bu demokratik yönetimleri incelediğimizde, demokratik anayasaların temelinde "eşitlik" ve "özgürlük" kavramlarının olduğunu görürüz. Devlet üzerinde zenginler ve yoksulların olduğunu ve genellikle çoğunluğun yoksul olduğunu düşünürsek, eşitlik temelli bir yaklaşımda yoksul olan çoğunluğun söz sahibi olması doğal hale gelir. Çoğunluk özgür ve eşitse bu defa iktidara kimin sahip olacağı sorusu ortaya çıkar. Bu durumda ya kimse yönetime katılmayacak ya da yönetim sırayla el değiştirecektir (Ross, 2011, s. 405).

Bunlardan ikinci durumun ortaya çıkması daha muhtemeldir. Demokratik yönetimleri sapma yapan şeye bakacak olursak, her ne kadar

çoğunluğun eşitliğinden de bahsetsek, kararları veren ve iktidarı elinde bulunduran çoğunluk, azınlıkta bulunan mülk sahipleri ile bu eşitliğin sürdürülmesi konusunda adaletsiz davranabilir. Bu durumda rejim bozulmaya doğru gider. Yine de Aristoteles demokrasiyi sapma biçimlerinden en makul olanı olarak görmüştür. Bir anlamda Aristoteles'e göre demokrasi kötünün iyisi olarak değerlendirilmiştir.

Sapma biçimlerinden Aristoteles tarafından en kötü olarak kabul edileni "tiranlıktır". Tiranlık yönetimi, tek bir kişi tarafından ve tiranın kendi çıkarına uygun olarak hareket ettiği bir yönetimi ifade eder. Tek başına iktidarı elinde bulunduran bu kişi, kamusal işleri konusunda hesap sorulmasından rahatsızlık duyar. Krallığa yakın ve yasalara göre yürütülen başka bir tiranlık türü olmasına rağmen yönetimin tirana çıkar sağlaması onu sevimsiz hale getirmekten alıkoymaz. Elbette böyle bir rejimin iyi yönetim olarak savunulacak hiçbir yanı yoktur. Devletin ortaklık amacı vatandaşların mutluluğu ise ve tiranlık yönetimi ister yasal olsun ister olmasın, tiranın gücünü ve çıkarını korumaya yönelik ise çoğunluğun bu düzende mutlu olduğunu elbette söylemek çok güçtür. Dolayısıyla tiranlık üzerine söylenebilecek daha fazla söz, en iyi rejime ulaşma yolunda vakit kaybindan başka bir şey olmayacaktır.

Politeia: "Doğru olanın en iyisi"

Aristoteles, hocası Platon'dan farklı olarak bütün toplumlara özgü mutlak bir devletin varlığını kabul etmemiştir. Bütün toplumların aynı temel değerlere, aynı erdeme, aynı psikolojik ve toplumsal koşullara ait olmaması Aristoteles'e göre farklı yönetim şekillerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu nedenle devletler arasında var olan farklılıklar onların birbirinden iyi ya da kötü olduklarını nitelemez. Her topluluk kendi yapısına en uygun düşecek olan yönetim şekli ile yönetilecektir (Yalçınkaya, 2013, s. 23).

Çalışmanın amacı, doğru olan rejimler içerisinde Aristoteles'in en iyi olarak değerlendirdiği "politeia" rejiminin diğerleri arasında neden en iyi olduğunu açıklamaktır. Bu noktaya kadar Aristoteles'in yaptığı altılı sınıflandırma içinde beş ayrı rejimi kısaca açıklamaya çalıştık. Dikkat edecek olursak doğru rejimler içerisinde bile tartışma yaratacak birçok nokta bulunmaktadır.

Aristoteles'e göre politeia, yani siyasal/anayasal yönetim, "oligarşi" ile "demokrasi"nin bir karışımıdır (Aristoteles, 2010, s. 137). Kamusal yarara ilişkin hem oligarşilerde olduğu gibi zenginlerin, hem de demokrasilerde olduğu gibi yoksulların yararının gözetildiği bir karışımıdır. Hem zenginliğin hem de bireysel özgürlüğün ortak noktada buluştukları bir yerdir (Aristoteles, 2010, s. 138).

Oligarşinin ve demokrasinin hangi ölçüde uzlaştığına paralel olarak, politeia rejiminin de çeşitleri ortaya çıkar. Bunlardan ilki her ikisinden de kendilerine özgü bir yasama parçası alınarak yapılan birleşimdir (Aristoteles, 2010: 139). Diğeri ise demokrasilerde kamusal mevkilerin dağıtımında "mülk" kavramına dikkat edilmezken oligarşilerde dikkat edilmesinin bir karışımı olarak oligarşilerdeki kadar yüksek olmayan ve orta sınıfın sahip olabileceği ölçüde bir mülke sahip kişilerin kamusal mevkilerde yer aldığı orta bir yoldur. Sonuncusu ise iki rejim türünden belli bir parça olarak kamusal mevkilerin dağıtıldığı yönetim türüdür (Aristoteles, 2010, s. 139).

Aristoteles'e göre demokratik ve oligarşik birleşimler iyidir. Yani bir anayasa hem demokratik hem oligarşik olarak tanımlanabiliyorsa işte bu doğru bir yolda olduğumuz anlamına gelir. Buradaki zor nokta, oligarşi ile demokrasinin birleşimi ile ortaya çıkan bu rejim türünün, hem oligarşik hem de demokratik olmasına ilave olarak aynı zamanda bunların herhangi bir türüne benzememesidir.

İki yönetim türünün bir uzlaşısı içerisinde devletin devamlılığını nasıl sağlayacağı tartışması, onun neden en iyi olarak değerlendirildiğini bulmamıza yardımcı olur. Devletin varlık nedeninin, doğal bir süreç olarak, vatandaşlarının mutluluğu, iyiliği olduğundan bahsetmiştik. Aristoteles, en iyi rejimin kurulması ve sürekliliğinin, birbirine benzer ve eşit insanlardan oluşan bir çoğunlukla sağlanabileceğini savunur (Aristoteles, 2010, s. 143).

Anayasal/siyasi rejimin sürekliliği ile ilgili Aristoteles dördüncü kitabın on ikinci bölümünde, orta sınıfın zengin ve yoksulların toplamından çok veya bu iki sınıftan birinden bile çok olması durumunda, toplumsal uzlaşının daha iyi sağlanacağını, rejimin sürekliliği olasılığının daha kuvvetli olacağını söylemektedir (Aristoteles, 2010, s. 143). Böyle bir orta sınıfın egemenliğinde ne zenginler rejime müdahalede bulunacak kadar cesaretli, ne de yoksullar hor görülecek kadar aciz olacaktır. Az sayıda

olan iki uç bu rejimden kaçış noktası aradığında, yine en iyi rejimin orta sınıfa ait rejim olduğunu fark edecek ve bu durum rejimin devamlılığının doğal bir savunması olarak ortaya çıkacaktır.

Sonuç

Anayasal yönetim (Politeia), demokrasi ve oligarşiyi, zenginlik ve yoksulluğu harmanlayan siyasal bir yönetim şeklidir. Bu yönetim şeklinde iktidar iki ayrı ucun ortasında bulunur. İktidarın gücünü ise orta sınıf yurttaşlar oluşturmaktadır. Aristoteles'e göre erdemli bir yaşam sürmek için aşırı yoksul veya aşırı zengin olmak uygun değildir. Bunun yanında Aristoteles'in orta sınıf olarak ifade ettiği topluluk, aşırı uçlardan uzak duran ve toplumsal değişimi en az isteyen gruptur (Yalçınkaya, 2013, s. 24).

Devlet dediğimiz yapılarda zengin ve yoksul kesimin bulunması kamusal mevkilerin dağıtılmasında gerilimi arttırır. Bu noktada Aristo'nun "orta sınıf" olarak nitelediği kesim yardımımıza yetişir. En iyi rejimin oluşması için çıkarların ortak bir noktada buluşması gerekir. Bu nokta, zenginlerin mallarında gözü kalan yoksullarla değil, ne zengini ne de yoksulu çağrıştıracak orta sınıf bir çoğunluğun egemenliği ile bulunabilir.

Aristo'nun doğrular arasında en iyi olarak değerlendirdiği "politeia", kamusal mevkilerin dağıtılmasındaki adaleti ile devletin iyiliği, vatandaşlarının mutluluğu, eşitlik ve özgürlük kavramlarına verdiği değerler açısından doğru rejimler içerisinde en iyisidir. Çoğunluğun eşitliğe sahip olduğu, kamusal mevkilerin toplumun çatışmaya gitmeyecek bir orta sınıfın elinde olduğu bir rejimin sürekliliği de diğer rejimlere oranla daha iyi olacaktır.

EXTENDED ABSTRACT

**The Concept of Constitutional Governance (Politeia)
as the Best Regimen in Aristotle**

*

Hasan Acar

Gendearmerie and Coast Guard Academy

Aristotle, in his book *Politics*, examined the nature of states, concept of citizenship and classification of constitutions and comparative analysis of different regimes. He criticized some of the sections of Plato's work *The State* in *Politics*, which was the source of meaningful discussions on political ideas.

The concept of state which Aristotle considers to be a form of partnership is classified by Aristotle according to the form of the relations of citizens with the state. The way in which this political community, called the state, was better managed was interpreted by Aristotle. According to this, the constitutions of the states have played an important role in the fact that the states are not managed well. These constitutions were classified by Aristotle and the best form of the state was tried to be revealed.

We mentioned that depending on the instinct of the people to maintain their existence, they established natural partnerships and the state emerged as the final form of these partnerships. Although the state is a natural structure, of course, the state should have a set of rules that ensure continuity. These rules, as a command of the Gods will not be presented to citizens in a ready manner. Therefore, the state needs sovereign structures to ensure that these rules are formed. A person may have a group, a group or a majority. The classification of constitutions varies according to the structures to which sovereignty belongs.

Based on the idea that the state is a political partnership aimed at the highest good, those who have sovereignty are expected to consider the public benefit inden, the benefit of the whole state. But this is not always the case. Those with sovereignty can use this power over their individual

interests rather than the public interest. This kind of management approach is the deviation of the right management.

The reason why those who hold the right constitutions are those who hold the right constitutions is to use this power for the public good. When this power is used in the interest of a person, a group, or a majority, the forms that Aristotle calls the deviation occur. Since we are talking about three correct constitutions, the different forms of deviations are also disrupted and three types of deviations emerge. These are "tyranny" in as a form of deviation of the kingdom, "oligarchy" as a form of deviation of the aristocracy, and "democracy" management as a form of deviation of the politeia, also called political administration.

Aristotle is considered to be one of the worst forms of is "tyranny". The management of tyranny refers to a management by a single person in which the tyrant acts in his own interest. This person, who holds the power alone, feels uneasy about the question of public affairs. Although it is another type of tyranny close to the kingdom and carried out by law, it does not prevent the administration from making it unpleasant. Of course, such a regime has nothing to defend as good governance. It is very difficult to say that if the purpose of the partnership of the state is the happiness of the citizens and the management of tyranny, whether legal or not, is to protect the power and interest of the tyrant, the majority is happy in this order. Therefore, the more words that can be said about tyranny will be nothing but a waste of time to reach the best regime.

According to Aristotle, democratic and oligarchic associations are good. That is, if a constitution can be defined as both democratic and oligarchic, it means that we are on the right track. The difficult point here is that this kind of regime, which emerged with the combination of oligarchy and democracy, is not both oligarchic and democratic, but also does not look like any of them.

The presence of the rich and the poor in the buildings we call the state increases the tension in the distribution of public places. At this point, Aristotle's "middle class", whom he describes as a slaughter grows. For the formation of the best regime, the interests must meet at a common point. This point can be found by the dominance of a middle class majority, which is not the richest of the rich, but of the rich or the poor.

Their “politeia” which Aristotle considers as the best among the truths, is the best of the right regimes in terms of the justice in the distribution of public places, the goodness of the state, the happiness of its citizens, the values it gives to equality and freedom. The continuity of a regime in which the majority has equality and public places are in the hands of a middle class who will not go to conflict will be better than other regimes.

Kaynakça/References

- Aristoteles. (2010). *Politika*, (Türkçesi: Ersin Uysal), İstanbul: Dergâh.
- Lloyd, G.E.R. (2014). *Aristoteles*, (Çev: Aylin Kayapalı), İstanbul: Pinhan.
- Orhan, Ö. (2016, Bahar). Politeia’da adalet tartışması ve Thrasymakhos’un meydan okuması. *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, 21, 51-70.
- Ross, W. D.(2011). *Aristoteles*. (Çev: Ahmet Arslan), İstanbul: Kabalıcı.
- Urhan, V. (2016). Aristoteles’in siyaset felsefesinde anayasal yönetim. *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 27, 211-230.
- Yalçınkaya, A. (2013). *siyasi düşünceler tarihi içinde*, (Ed. Mehmet Ali Ağa-oğulları), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Acar, H. (2018). Aristoteles'te uygulanabilir en iyi rejim olarak anayasal yönetim (Politeia) kavramı. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 2217-2231. DOI: 10.26466/opus.481630